

Lezing 10

Die is, en Die was, en Die komen zal

Gods trouw in de toekomst

De tiende en laatste lezing van het jaarthema zal gaan over ‘Gods trouw in de toekomst’. De titel komt uit Openbaring 1 vers 4 en luidt: ‘Die is, en Die was, en Die komen zal’.

We hebben in het afgelopen jaar nagedacht over verschillende aspecten van trouw. In deze lezing willen we naar de toekomst kijken. We weten niet wat de toekomst gaat brengen. Wereldproblemen lijken toe te nemen en de kerk in het Westen komt meer op de achtergrond te staan. Is er reden om ongerust te zijn? Of mogen we met een positieve blik naar de toekomst kijken, in de wetenschap dat de trouw van God, die in het verleden zo vaak gebleken is, ook in de toekomst stand zal houden?

Voor deze lezing hebben we prof. dr. A. de Reuver *VDM* uitgenodigd, hij zal op 3 juni 2021 *Deo Volente* zijn lezing voor ons uitspreken.

Aan de *lector* zijn de volgende vragen gesteld:

1. Wat betekent Gods trouw voor onze blik op de toekomst?
2. In hoeverre kunnen we met deze blik het aardse leven relativiseren ten opzichte van het eeuwige leven?

Er leven veel zorgen over het milieu. Moeten en kunnen we iets doen om de aarde te redden? Christenen kijken hier verschillend tegenaan. Hugo denkt in zijn voorbereidingsartikel na over de vraag of een duurzame levenshouding past bij het leven als christen.

Bouwen en bewaren

Over het christelijk geloof en de zorg voor de schepping

Plichtsgetrouwe refo krijgt oog voor de schepping', kopte het RD afgelopen juli (Kerpel, 2020). Een duidelijke trend is zichtbaar in de reformatorische gezindte, waarbij er meer aandacht is voor milieu en duurzaamheid. Er worden artikelen geschreven, lezingen georganiseerd, maar ook concrete acties opgezet. Er verschijnen zonnepanelen op huizen, scholen en kerken, men probeert voedselverspilling te voorkomen en zet de thermostaat laag als men niet thuis is.

Tekst: Hugo Bosland

De reformatorische gezindte loopt echter zeker niet voorop als het gaat om duurzaamheid. Er is vaak een afwachtende houding. Regelmatig worden maatregelen pas genomen als gebleken is dat het geen geld kost, maar juist geld oplevert. Kijk maar naar alle concrete acties die hierboven genoemd zijn. De vraag is dan ook, of een duurzame levenshouding van christenen echt voortkomt uit het christelijk geloof, of dat het slechts het volgen van een maatschappelijke trend is.

Sommigen menen dat een christelijke levensvisie per definitie niet leidt tot een duurzaam leven. Je hoort weleens argumenten als: God is trouw, Hij zorgt wel voor de aarde. Wij mensen moeten niet denken dat wij dat in de hand hebben. Of: "Wij hebben hier geen blijvende stad, maar wij zoeken de toekomstige." (Hebr. 13:14). De aarde gaat toch voorbij, dus duurzaam leven is zinloos.

Er zijn wetenschappers die zelfs stellen dat het christendom de oorzaak is van de milieuproblematiek. Voordat het christendom er was, zagen mensen de natuur als heilig. Toen het christendom kwam, ontstond de opvatting dat alle dingen er zijn om de mens te dienen. Een boom werd niet langer als heilig gezien, maar werd gereduceerd tot een fysisch object. Omdat de

mens geschapen is naar het beeld van God, staat hij boven de natuur. Hij mag, of moet zelfs, heersen over de natuur. Dit heeft de mens zo voortvarend gedaan, dat het leidde tot de milieuproblematiek van onze tijd (White, 1967).

Zo zijn er een aantal argumenten waarom je zou kunnen zeggen dat het christelijk geloof duurzaamheid in de weg staat. In het vervolg van dit artikel wil ik nagaan of dit terecht is.

De relatie tussen mens en schepping

Als je de eerste hoofdstukken van Genesis leest, kom je de opdracht voor de mens tegen om de aarde te onderwerpen en heerschappij te hebben. De mens is niet een slechts een onderdeel van de schepping, maar heeft een plaats gekregen boven de rest van de schepping. Denk ook aan Psalm 8 vers 7: "Gij doet hem heersen over de werken Uwer handen; Gij hebt alles onder zijn voeten gezet." De mens heeft dus een unieke positie gekregen, waar rechten bij horen.

Daarmee is niet alles gezegd. Bij deze unieke positie horen ook plichten. Bekend is de opdracht om de hof van Eden te bouwen en te bewaren (Gen. 2:15). Het commentaar van Calvijn bij deze tekst is bijzonder actueel:

"Die een akker bezit, moet dus de jaarlijksche vrucht trekken, en toezien dat hij de grond door zorgeloosheid niet laat uitgeput worden, maar hij moet zich er op toelagen, om hem aan de nakomelingen over te leveren, zooals hij hem heeft ontvangen, of nog beter bebouwd. Laat hij zoo de vruchten eten, zonder toe te laten dat iets door weelderigheid afvalt, of door verwaarloozing bederft. Zal echter onder ons die spaarzaamheid en vlijt ten opzichte van de goederen, die God ons te genieten gaf, heerschen, dan moet elk bedenken, dat hij over alles wat hij bezit, de rentmeester Gods is. Zoo zal het gebeuren, dat hij zich niet

lichtzinnig gedraagt, noch door misbruik bederft, hetgeen God wil dat bewaard worde.” (Calvijn, 1900).

Deze uitleg laat ons allereerst zien dat de problemen op het gebied van duurzaamheid en milieu niet zo uniek zijn als we soms denken. Het is niet zo dat men heel de geschiedenis door, tot anderhalve eeuw geleden, onbeperkt gebruik van de aarde kon maken. Uitputting van de aarde is altijd al een mogelijkheid geweest, zij het op kleinere schaal. Het streven naar duurzaamheid is dus niet slechts het volgen van een moderne hype. Calvijn waarschuwt op grond van de Bijbel al tegen uitputting van de aarde.

De uitleg van Calvijn heeft opvallend veel overeenkomsten met de definitie van duurzaamheid, zoals opgesteld in het rapport ‘Our common future’ (Brundtland, 1987). Hierin wordt gesteld dat duurzame ontwikkeling een ontwikkeling is die tegemoetkomt aan de noden van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen. Calvijn gaat echter nog verder, door de reden te geven waarom we zorgvuldig met de aarde om moeten gaan: niet de mens, maar God is de eigenaar. Wij zijn slechts rentmeesters.

De idee van rentmeesterschap wordt niet alleen binnen het christendom aangehangen. Er is ook een seculiere visie, waarbij de mens als rentmeester van de aarde wordt gezien. De mens mag de ‘rente’ die de aarde geeft, voor zichzelf gebruiken, maar het ‘kapitaal’ mag niet gebruikt worden. Dan zouden immers toekomstige generaties minder rente kunnen gebruiken (Zweers, 1995). In deze seculiere opvatting over rentmeesterschap blijft het echter de vraag wie de eigenaar is. Dat zou de mensheid als geheel kunnen zijn. Maar wat als ‘de mensheid’ dan beslist meer te gebruiken dan alleen de rente? Biedt het christelijk geloof, met niet de mens maar God als eigenaar, niet een betere waarborg voor een zorgvuldige omgang met de schepping? Zullen we niet juist als we de Eigenaar kennen

en liefhebben, zuinig met Zijn eigendom omgaan?

Een voorbeeld: het sabbatsjaar

Er zijn meer gedeeltes in de Bijbel die overmatig gebruik van de aarde verbieden. Zo was er het sabbatsjaar. Elk zevende jaar mocht er niets op het land verbouwd worden (Lev. 25:2-7). Matthew Henry schrijft hierbij dat de Israëlieten de grond niet mochten gebruiken alsof die slechts voor een generatie bestemd was. Ze hoefden overigens niet bang te zijn dat deze ‘duurzaamheid’ zou leiden tot honger. Er staat in het vervolg van het hoofdstuk: “En als gij zoudt zeggen: Wat zullen wij eten in het zevende jaar! Ziet, wij zullen niet zaaïen, onze inkomst niet inzamelen; zo zal Ik Mijn zegen gebieden over u in het zesde jaar, dat het de inkomst voor drie jaren zal voorbrengen.” (vers 20-21).

Zoals in het begin van dit artikel al genoemd, wordt een beroep op Gods trouw en voorzienigheid nog weleens gebruikt om het streven naar een duurzame wereld te beperken. God zorgt Zelf voor de aarde, wij hebben dat niet in de hand. Dat is ook precies wat God laat zien in Leviticus 25, door in het zesde jaar een driedubbele opbrengst te geven. De Israëlieten moesten vertrouwen op God. Maar dat betekende niet dat ze het land heel intensief mochten gebruiken met de gedachte: God zorgt toch wel dat er geen uitputting plaatsvindt. Nee, juist het tegenovergestelde. Het betekende dat ze het land eens in de zeven jaar mochten laten rusten, *dat* beloofde God te zegenen.

De voorzienigheid

Maar is het niet hoogmoedig om te denken dat wij invloed op zo’n wereldwijd probleem kunnen uitoefenen? Door bij grote dingen te zeggen dat we dat niet in de hand hebben, lijkt men te impliceren dat we kleine dingen wel in de hand hebben. Maar Gods voorzienigheid gaat net zo goed over kleine dingen, over de haren op mijn hoofd en over de musjes (Matth. 10:29-30). Tegen Zijn wil kan geen schepsel zich roeren of bewegen (HC 10). Zo gaat Gods voorzienigheid ook over grote

dingen. Dus ja, het klimaat is in Gods hand, het loopt Hem niet uit de hand. Wij mogen onze opdracht doen, met het besef dat, ook al lijkt het soms verkeerd te gaan, ook regen, droogte, ja het hele klimaat, uit zijn vaderlijke hand ons toekomt (HC 10).

De gerichtheid van ons leven

Het is waar dat ons leven niet gericht moet zijn op het hier en nu. We hebben hier geen blijvende stad, maar we zoeken de toekomstige (Hebr. 13:14). De schepping zucht nu nog, maar zal eens bevrijd worden (Rom. 8). Maar nergens in de Bijbel wordt dit zo uitgelegd, dat we dus niet meer hoeven te zorgen voor de schepping en voor onze naaste.

Overigens hangt zorg voor de naaste sterk samen met zorg voor het klimaat. Hoewel het erg lastig is dit in cijfers uit te drukken, zijn er wetenschappers die verwachten dat het aantal doden door klimaatrampen sterk zal toenemen (Forzieri, Cescatti, Silva & Feyen, 2017). Juist kwetsbare landen worden getroffen. In Nederland zullen de gevolgen minder groot zijn, we hebben bijvoorbeeld geld voor hogere dijken als de zeespiegel stijgt. Maar in landen als Bangladesh ligt dat heel anders. Er is in de wetenschap veel onzekerheid over de gevolgen van klimaatverandering. Onderzoeken geven

tegengestelde resultaten. Maar heeft een christen dan niet de taak om het zekere voor het onzekere te nemen, zodat Gods Naam om onzentwil niet gelasterd wordt (HC 47)?

Daarnaast is het probleem van het klimaat niet zozeer dat we te weinig op de aarde gericht zijn, maar te veel. Het klinkt niet geloofwaardig als iemand zegt zich niet druk te maken om het klimaat, omdat hij niet op dit leven, maar op het hiernamaals gefocust is, en daarom gerust een aantal keer per jaar op vliegvakantie gaat. Minder vlees eten, minder reizen, minder consumeren staan een leven gericht op Gods Koninkrijk niet in de weg. Denk aan de regels uit het bekende gebed bij de maaltijd:

Leer ons voor overdaad ons wachten;
Dat w' ons gedragen als 't behoort;
Doe ons het hemelse betrachten.

Conclusie

Het is niet waar dat de Bijbel geen aanleiding geeft om duurzaam te leven. Dat in de praktijk vaak anders wordt geleefd, doet daar niets aan af. Een christen heeft te zorgen voor Gods schepping, ondanks alle gebrokenheid die er is en zal blijven, in het besef dat het God niet uit de hand loopt, en dat er een betere toekomst wacht.

Literatuur

- Brundtland, G. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press. Te verkrijgen via:
<<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>>.
- Calvijn, J. (1900). *Genesis - uitlegging*. Middelburg: Le Cointre.
- Forzieri, G., Cescatti, A., Silva, F. B., & Feyen, L. (2017). Increasing risk over time of weather-related hazards to the European population: a data-driven prognostic study. *The Lancet Planetary Health*, 1, 200 - 208.
- Kerpel, M. (2020). *Plichtsgetrouwe refo krijgt oog voor de schepping*. Geraadpleegd op 3 augustus 2020, Reformatorische Dagblad: <<https://www.rd.nl/meer-rd/groen-duurzaamheid/plichtsgetrouwe-refo-krijgt-oog-voor-schepping-1.1680106>>.
- White, L. (1967). The historical roots of our ecological crisis. *Science*, 155, 1203-1207.
- Zweers, W. (1995). *Participeren aan de natuur: Ontwerp voor een ecologisering van het wereldbeeld*. (1^e ed.). Utrecht: Jan van Arkel.